

Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Effecten op
economie
en milieu

Hoofdstuk 8
Analyse programma
D66

Keuzes in Kaart
2013-2017

*Een analyse van tien
verkiezingsprogramma's*

8 D66

8.1 Overheidsbegroting

Het beleidspakket van D66 verbetert het EMU-saldo in 2017 met 14 mld euro ten opzichte van het basispad. Dit is de ex-ante verbetering, dat wil zeggen ongerekend de macro-economische doorwerking. Deze verbetering van het begrotingssaldo komt voort uit lagere uitgaven en een netto lastenverzwaring. D66 laat het tekort in 2013 nog onveranderd ten opzichte van het basispad.

In 2017 buigt D66 per saldo $12\frac{3}{4}$ mld euro om op de **overheidsuitgaven** ten opzichte van het basispad. Netto wordt het meest omgebogen bij sociale zekerheid en zorg. De grootste intensivering betreft onderwijs. In reële termen groeien de overheidsuitgaven na verwerking van het beleidspakket niet.

Op de **arbeidsvoorwaarden collectieve sector** wordt ten opzichte van het basispad niet omgebogen. D66 buigt 1 mld euro om op **openbaar bestuur**, waarvan $\frac{1}{4}$ mld euro op het ambtenarenapparaat van het Rijk (exclusief veiligheid en defensie en inclusief overig openbaar bestuur, zoals UWV) en $\frac{3}{4}$ mld euro op lokaal bestuur, wat tot vermindering van het ambtenarenapparaat van de lokale overheid zal leiden.

D66 wil per saldo $\frac{1}{2}$ mld euro minder uitgeven aan **veiligheid**. De partij buigt vooral om op apparaatskosten ($\frac{1}{4}$ mld euro) en decriminalisering van softdrugs ($\frac{1}{4}$ mld euro). Deze ombuiging wordt deels teruggesluisd via hogere uitgaven. Op de **defensie-uitgaven** buigt D66 per saldo $\frac{1}{2}$ mld euro om ten opzichte van het basispad. Met name door een taakstelling op de landmacht ($\frac{1}{4}$ mld euro).

Aan **bereikbaarheid** geeft D66 in 2017 $\frac{1}{2}$ mld euro minder uit. De grootste ombuiging betreft het Infrastructuurfonds ($1\frac{1}{2}$ mld euro). De grootste intensivering die D66 wil doorvoeren, zijn de investeringskosten voor de overheid die gemoeid zijn met invoering van een kilometerheffing ($\frac{3}{4}$ mld euro).

D66 wil in 2017 ten opzichte van het basispad $1\frac{1}{4}$ mld euro meer aan **milieu** uitgeven, vooral door middelen vrij te maken ten behoeve van de natuur binnen en buiten de ecologische hoofdstructuur ($\frac{1}{4}$ mld euro).

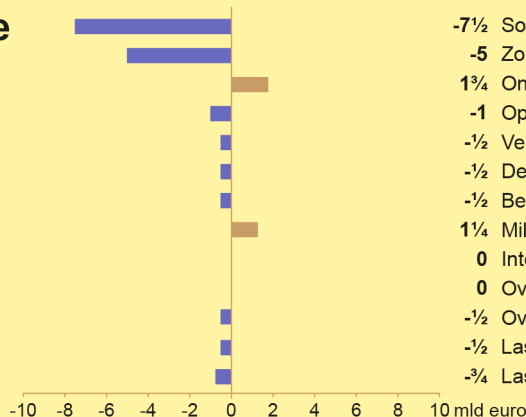
D66 wil per saldo $1\frac{3}{4}$ mld euro intensiveren in het **onderwijs**. De partij trekt met name extra geld uit voor scholing van onderwijspersoneel ($\frac{1}{2}$ mld euro) en fundamenteel onderzoek ($\frac{1}{2}$ mld euro). De intensiveringen worden enigszins beperkt door ombuigingen. D66 wil vooral geld besparen door de gratis schoolboeken af te schaffen ($\frac{1}{4}$ mld euro).

In de **zorg** buigt D66 per saldo 5 mld euro om ten opzichte van het basispad. Zie paragraaf 8.8.

Budgettaire effecten in 2017

- is positief effect op EMU-saldo

- 7½ Sociale zekerheid
- 5 Zorg
- 1¾ Onderwijs
- 1 Openbaar bestuur
- ½ Veiligheid
- ½ Defensie
- ½ Bereikbaarheid
- 1¾ Milieu
- 0 Internationale samenwerking
- 0 Overdrachten aan bedrijven
- ½ Overige uitgaven
- ½ Lasten huishoudens
- ¾ Lasten bedrijven

Financieel

Verbetering houdbaarheid
(2017, % bbp)

3,3

Verbetering EMU-saldo
(2017, % bbp)

1,0

Koopkracht huishoudens
(gecumuleerd, 2017, %)

-2½

Saldo lopende rekening
(2017, % bbp)

1,0

Werk

Structurele werkgelegenheid
(2040, %-punt)

1½

Werkloosheid
(2017, % van de beroepsbevolking)

1,3

Onderwijs en innovatie

Bbp-effect onderwijs
(structureel, %)

3,5

Innovatie
(verwacht effect)
Categorieën: - 0 + ?

+

Energie en klimaat

Reductie broeikasgassen
(2020, Mton CO₂)

x10

31

Aandeel hernieuwbare energie
(2020, %-punt)

7

Natuur

Biodiversiteit
(2020, %-punt)

x5

10 à 15

Verkeer

Files op snelwegen
(2020, %)

x10

-47

Autogebruik
(2020, %)

x10

-15

OV-gebruik
(2020, %)

x10

5

Zorg

Eigen betaling per verzekerde
(2013, euro)

x10

50

Meer (+) of minder (-) markt-
werking in de curatieve zorg

Categorieën: -- 0 ++

+/-

Wonen

Woningmarkt - welvaartswinst
(structureel, % bbp)

0,1

Prijsverandering koopwoningen
(2017, %)

-3

Verandering netto huur
(2017, %)

1

Aan **sociale zekerheid** wordt 7½ mld euro minder uitgegeven. De grootste ombuiging komt door een snellere verhoging van de AOW-leeftijd (¾ mld euro). De partij wil deze laten stijgen met stappen van drie maanden per jaar. In 2022 komt de pensioenleeftijd daarmee op 67 uit. In het basispad is dat 65,5 jaar in 2017 en 66 jaar in 2019. Daarnaast wordt omgebogen door de kindregelingen samen te voegen in één kindbudget (1¾ mld euro) en de maximale WW-duur te verlagen naar één jaar (1 mld euro).

Aan **overdrachten aan bedrijven** wordt in 2017 per saldo hetzelfde besteed als in het basispad. De partij wil in het innovatiebeleid kiezen voor een topgebieden- in plaats van een topsectorenbenadering. D66 laat het budget voor **internationale samenwerking** ongemoeid ten opzichte van het basispad. Op de **overige uitgaven** buigt D66 per saldo ½ mld euro om. De partij intensiveert met name door het budget voor de stimuleringsregeling duurzame energie te verdubbelen.

Tabel 8.1 Uitgavenontwikkeling van beleidspakket D66 t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto intensiveringen	Basispad inclusief beleidspakket	Basispad	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro			% per jaar	
Arbeidsvoorwaarden		0			
Openbaar bestuur	-3¼	-1	-4¼	-1	-1¼
Veiligheid	-½	-½	-1	-¾	-1¾
Defensie	-¼	-½	-1	-1	-2¾
Bereikbaarheid	-1	-½	-1½	-2	-3
Milieu		1¼			
Onderwijs	¾	1¾	2½	½	1½
Zorg	11	-5	6	3¼	1¾
Sociale zekerheid	5	-7½	-2¼	1¼	-½
Overdrachten aan bedrijven	-1½	0	-1¾	-3¼	-3¾
Internationale samenwerking	1¼	0	1¼	1¾	1¾
Overig		-½			
Totaal EMU-relevante uitgaven	11½	-12¾	-1¼	¾	0

Het beleidspakket van D66 vermindert de **werkgelegenheid** in de sector overheid in 2017 met 15.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De daling van de werkgelegenheid in de sector overheid komt uit op 1% per jaar, tegen ¾% per jaar in het basispad. In de zorg daalt de werkgelegenheid met 45.000 arbeidsjaren ten opzichte van het basispad. De werkgelegenheid in de zorg stijgt daarmee met 2% per jaar, tegen 2¾% per jaar in het basispad.

D66 verzwaart de EMU-relevante lasten in 2017 per saldo met 1¼ mld euro ten opzichte van het basispad. Zowel voor bedrijven als voor gezinnen stijgen de lasten.

In de **belastingen op milieu** voert D66 ten opzichte van het basispad een netto lastenverzwaring door van 3 mld euro. Met name door invoering van een tolheffing voor vrachtwagens (½ mld euro). De **lasten op inkomen en arbeid** worden netto met 2¾ mld euro teruggebracht. De belangrijkste verlichtingen betreffen de verhoging van de arbeidskorting (1¼ mld euro) en de verhoging van de IACK (1¼ mld euro). De maatregelen uit het Begrotingsakkoord over de hypotheekrenteaftrek worden versneld. Daarnaast gaat

D66 ook bestaande hypotheeken verplichten om annuïtair af te lossen. Tot slot wordt de aftrek geleidelijk, in stappen van 1% per jaar, beperkt van 52% naar 30%.

Tabel 8.2 Werkgelegenheidseffecten beleidspakket D66 t.o.v. basispad, 2013-2017

	Uitgangs- positie	Basispad	Effect beleids- pakket	Basispad inclusief beleids- pakket	Basispad	Basispad inclusief beleids- pakket
	2012	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017	2013-2017
	duizenden arbeidsjaren				% per jaar	
Sector overheid	1048	-42	-15	-57	-3¼	-1
Zorg	967	142	-45	97	2¾	2
Overheid en zorg	2015	101	-60	41	1	½

De **lasten op vermogen en winst** gaan met ¾ mld euro omlaag. Tegenover afschaffing van de innovatiebox (½ mld euro) staat met name de lastenverlichting in de vorm van een forfaitaire vermogensaftrek voor bedrijven (¾ mld euro).

D66 verhoogt per saldo de **overige belastingen** met 1¾ mld euro. De belangrijkste lastenverzwaring betreft de verhoging van de assurantiebelasting naar het niveau van de btw (1 mld euro).

Tabel 8.3 Belasting- en sociale premiemaatregelen van beleidspakket D66 t.o.v. basispad, 2013-2017

	Basispad	Netto lastenverzwaring	Basispad inclusief beleidspakket
	mld euro		
Milieu	1½	3	4½
Inkomen en arbeid	8¾	-2¾	5¾
Vermogen en winst	1½	-¾	¾
Overig	3½	1¾	5¾
Totaal EMU-relevante lasten	14½	1¼	15¾
w.v. gezinnen	8¾	½	9¼
bedrijven	5¾	¾	6½
buitenland	0	0	0

8.2 Macro-economische effecten

D66 verlaagt de EMU-relevante uitgaven in 2017 met 12¾ mld euro. Ruwweg de helft daarvan betreft overheidsbestedingen. De overheidsbestedingen groeien daardoor jaarlijks met 0,7%-punt minder dan in het basispad. Per saldo wordt er ook bezuinigd op inkomensoverdrachten, bijvoorbeeld door de hervorming van de WW, minder AOW-uitkeringen en het invoeren van een kindbudget. D66 verzwaaert de lasten ex ante met netto 1¼ mld euro. De werkgelegenheid en de reële lonen nemen minder toe dan in het basispad, daardoor groeit de consumptie van huishoudens minder snel. Door de verbetering van de

concurrentiepositie neemt de uitvoer meer toe. Het groeitempo van het bbp is 0,2%-punt per jaar lager dan in het basispad.

Tabel 8.4 Macro-economische effecten beleidspakket D66, 2013-2017

	Basis	Effect pakket	Basispad incl. beleidspakket
	% per jaar		
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1½	-0,2	1¼
Consumptie huishoudens	¼	-0,5	-¼
Overheidsbestedingen	½	-0,7	0
Investerings bedrijven	3¼	-0,4	2¾
Uitvoer goederen en diensten	4	0,1	4¼
Lonen en prijzen			
Contractloon marktsector	2¼	-0,6	1¾
Consumptieprijis	2	0,0	2¼
Reële arbeidskosten marktsector	1¾	-0,3	1½
Arbeidsmarkt			
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	¼	-0,2	0
w.v. marktsector	-¼	-0,1	-¼
effect op niveau 2017 in %-punten			
Werkloze beroepsbevolking	5¼	1,3	6½
Arbeidsinkomensquote marktsector	80¾	-1,1	79¾
Saldo lopende rekening (%bbp)	9¼	1,0	10¾

Door het pakket neemt het arbeidsaanbod tot 2017 met 35.000 personen toe. De oplopende werkloosheid en lagere reële lonen zorgen voor een negatief conjunctureel effect. De werkgelegenheid bij overheid en zorg daalt door het pakket met 60.000 arbeidsjaren. Op de korte termijn zorgt dit voor opwaartse druk op de werkloosheid. Ook bij de marktsector daalt de werkgelegenheid meer dan in het basispad. De verhoging van de belastingen op productie en consumptie heeft een negatief effect op de werkgelegenheid in de marktsector. Per saldo is de werkloosheid in 2017 1,3%-punt hoger dan in het basispad.

De lonen komen in 2017 lager uit vanwege de hogere werkloosheid. De replacement rate (verhouding tussen beschikbaar inkomen van uitkeringsgerechtigden en werkenden) daalt met ruim 1%-punt, voornamelijk als gevolg van de verhoging van de arbeidskorting en enkele andere fiscale maatregelen die werkenden bevoordelen boven uitkeringsgerechtigden. De lagere replacement rate drukt ook de lonen. Dat werkt dan vertraagd en gedeeltelijk door in de prijs van de consumptie en de uitvoer. Het uitvoersaldo neemt iets toe, waardoor het saldo op de lopende rekening stijgt.

8.3 Overheidstekort en overheidsschuld

De macro-economische doorwerking zorgt er voor dat het EMU-saldo in 2017 minder verbetert dan de initiële netto impuls van 14 mld euro of 2,2% bbp. Vooral de lagere werkgelegenheid bij de overheid en in de zorg voor tijdelijke negatieve inverdieneffecten.

Het inverdieneffect van het pakket bedraagt -1,2% bbp in 2017. De schuldquote komt iets lager uit dan in het basispad. Tegenover een hoger EMU-saldo staat een lager nominaal bbp.

Tabel 8.5 Overheidstekort en overheidsschuld beleidspakket D66, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo (% bbp, basispad)	-2,9	-3,1	-2,7	-2,8	-2,6
Ex-ante effect pakket	0,0	0,5	1,0	1,5	2,2
Inverdieneffecten van het pakket	-0,1	-0,3	-0,5	-0,9	-1,2
EMU-saldo inclusief effect pakket (% bbp)	-3,0	-2,9	-2,2	-2,2	-1,6
EMU-schuld (% bbp, basispad)	72,9	73,5	73,9	74,3	74,1
Effect pakket	0,2	0,2	0,1	0,1	-0,5
EMU-schuld inclusief effect pakket (% bbp)	73,1	73,7	74,0	74,4	73,7

8.4 Koopkrachteffecten

De volgende maatregelen zijn gunstig voor de koopkracht:

- verhogen kinderopvangtoeslag
- tegemoetkoming in het belasten van de reiskostenvergoeding
- verhogen koopkrachtaanvulling AOW'ers (MKOB) voor lagere inkomens
- verlagen tarieven eerste en tweede schijf in box 1
- verhogen arbeidskorting en verhogen IACK
- verlagen tarieven box 1 (terugsluis opbrengst beperken hypotheekrenteaftrek)

De volgende maatregelen zijn nadelig voor de koopkracht:

- samenvoegen kinderbijslag, kindgebonden budget en WTOS, afschaffen aftrek levensonderhoud kinderen
- invoeren van maximum inkomensgrens voor koopkrachtaanvulling AOW'ers (MKOB)
- aanscherpen vermogenstoets toeslagen
- afschaffen kinderopvangtoeslag voor gastouders
- inkomensafhankelijk eigen risico
- correctie van het toetsingsinkomen bij toeslagen voor hypotheekrenteaftrek en het eigenwoningforfait
- afbouwen dubbele algemene heffingskorting in referentieminimumloon voor AOW
- verlagen zorgtoeslag
- invoeren van een langdurigheidskorting in de bijstand
- afbouwen hypotheekrenteaftrek
- verlagen huurtoeslag
- afschaffen gratis schoolboeken

Het programma van D66 heeft een drukkend effect op de reële loonontwikkeling in de marktsector van 0,6% per jaar. De inflatie verschilt nauwelijks van dat van het basispad. Belastingverhogingen op goedkoop vlees en het verhogen van de assurantiebelasting

hebben een opwaarts effect op de inflatie, maar de arbeidskosten temperen deze. Een hogere werkloosheid heeft een drukkend effect op de lonen in de marktsector. De in 2013 gehanteerde nullijn voor het overheidspersoneel uit het basispad wordt niet volledig ingehaald in latere jaren.

De totale mediane koopkracht valt ½%-punt lager uit als gevolg van het D66-programma. Alle huishoudens hebben voordeel van de verlaging van de tarieven in box 1. D66 voegt de kinderbijslag, het kindgebonden budget en de WTOS samen tot een nieuwe inkomensafhankelijke toeslag. Per saldo wordt er bezuinigd op de kindregelingen waardoor er sprake is van een negatief effect op de koopkracht van huishoudens met kinderen. D66 stelt hier extra geld tegenover door de inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK) te verhogen.

Het beperken van de hypotheekrenteaftrek heeft een negatief effect op de koopkracht van eigen woningbezitters. Het beperken van het recht op verschillende toeslagen heeft eveneens een negatief effect op de koopkracht van huishoudens met een of meerdere toeslagen. De huidige vermogenstoets voor zorgtoeslag en kindgebondenbudget wordt aangescherpt en de vermogenstoets gaat ook gelden voor de kinderopvangtoeslag. Bovendien zal de hypotheekrenteaftrek geen onderdeel meer uitmaken van het toetsinkomen voor de verschillende toeslagen.

De mediane koopkrachtontwikkeling van uitkeringsgerechtigden (-1%) is negatiever dan die van werknemers en gepensioneerden (-½%). Belangrijke oorzaken hiervan zijn de introductie van een langdurigheidskorting in de bijstand en de verlaging van de verschillende toeslagen. Uitkeringsgerechtigden ontvangen gemiddeld genomen meer toeslagen. Hetzelfde geldt voor gepensioneerden, maar het negatieve koopkrachteffect van de toeslagen wordt enigszins gedempt vanwege de inkomensafhankelijkheid van de MKOB. Hierbij geldt namelijk dat de MKOB voor gepensioneerden met een lager inkomen wordt verhoogd, terwijl deze wordt afgebouwd naar 0 voor gepensioneerden met een modaal inkomen. D66 verlaagt de tarieven van de inkomensbelasting wat een positief effect heeft op de mediane koopkracht van werknemers, uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden. Werknemers hebben koopkrachtvoordeel doordat de arbeidskorting wordt verhoogd en langzamer wordt afgebouwd.

De doorwerking van de zorgmaatregelen op de eigen betalingen en de eigen bijdragen in de Zvw is meegenomen in de koopkracht.

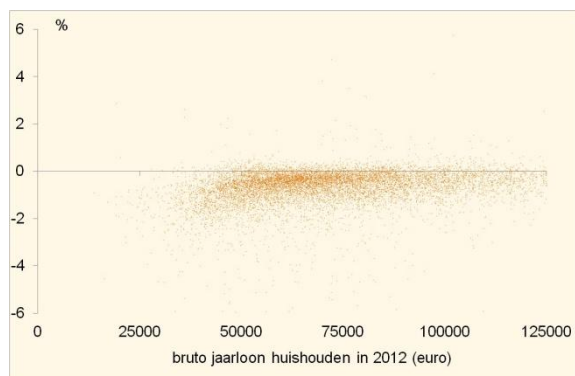
Enkele maatregelen zijn niet in de statische koopkrachtcijfers verwerkt, omdat ze niet passen binnen het begrip statische koopkracht. Dit betreft onder meer de snellere verhoging van de AOW-leeftijd en het beperken van het Witteveenkader. Er zijn ook maatregelen die niet zijn meegenomen omdat niet bekend is welke huishoudens in welke mate daarvan profiteren of omdat de betreffende groep niet is opgenomen in de koopkrachttabel. Dit betreft onder meer de verlaging van de overdrachtsbelasting met een gunstig effect op de koopkracht. Geen vitaliteitssparen voor vroegpensioen en de beperking van de AOW-uitkeringen voor samenwonenden hebben een ongunstig effect op de koopkracht.

Tabel 8.6 Ex post koopkracht beleidspakket D66, gemiddeld over 2013-2017

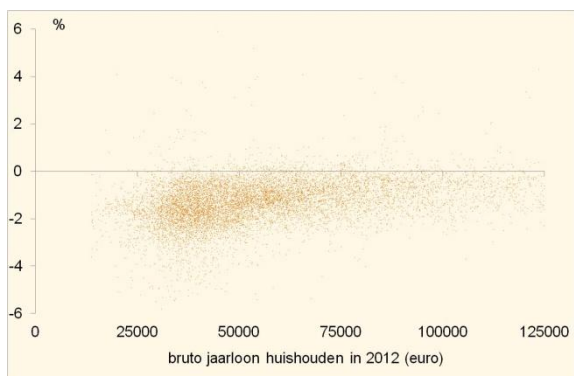
	Tweeverdiener (c)		Alleenstaande (ouder)		Alleenverdiener		Alle huishoudtypen	
Bruto huishoudinkomen (b)	Effect D66	Basis incl. D66	Effect D66	Basis incl. D66	Effect D66	Basis incl. D66	Effect D66	Basis incl. D66
mediaan koopkrachtmutatie in % (a)								
Werknemers								
< 175% WML	-½	-1¼	-½	-½	-¾	-1¾	} -½	} -½
175-350% WML	-½	-½	-½	-¼	-¾	-1¼		
350-500% WML	-½	-½	} -¼	} -¼	} -½	} -¾		
> 500% WML	-½	-½						
Uitkeringsgerechtigden								
<= 120% WML	} -¾	} -1¼	-1	-1¼	-¾	-1¼	} -1	} -1¼
> 120% WML			-½	-½	-½	-¾		
Gepensioneerden								
<= 120% AOW	-¾	-½	-¾	-½	} -½	} -1¼	} -½	} -1
> 120% AOW	-½	-1½	-¼	-1¼				
Alle inkomensbronnen	-½	-¾	-½	-½	-½	-1¼	-½	-¾
(a) Statische koopkrachtmutatie exclusief incidentele inkomensmutaties.								
(b) Bruto inkomen uit arbeid, bruto minimumloon (WML) en bruto 100% AOW-uitkering zijn in 2012 ongeveer 18.800 euro.								
(c) De indeling van tweeverdieners naar inkomensbron is op basis van de meest verdienende partner.								

Figuur 8.1 Spreiding koopkracht beleidspakket D66 (inclusief basispad) over 2013-2017³¹

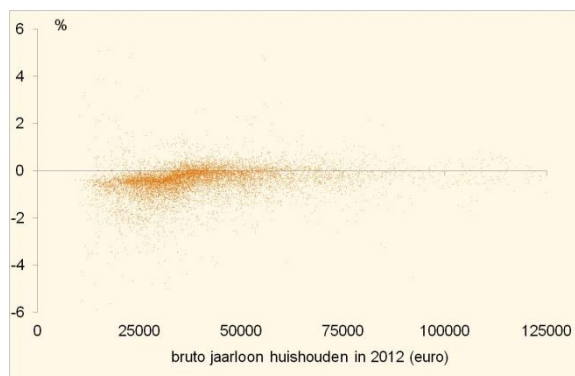
Werkende tweeverdieners

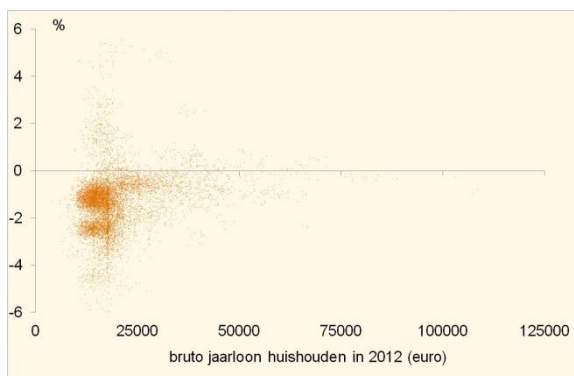
Werkende alleenverdieners

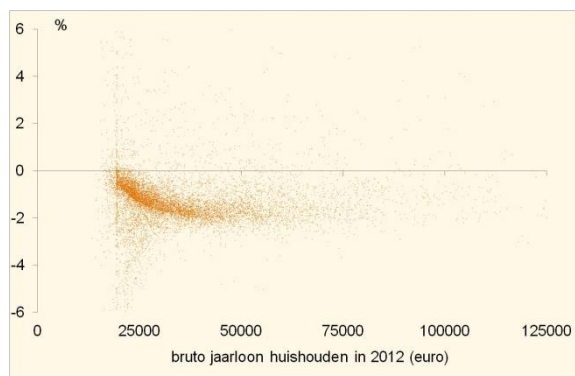
Werkende alleenstaanden

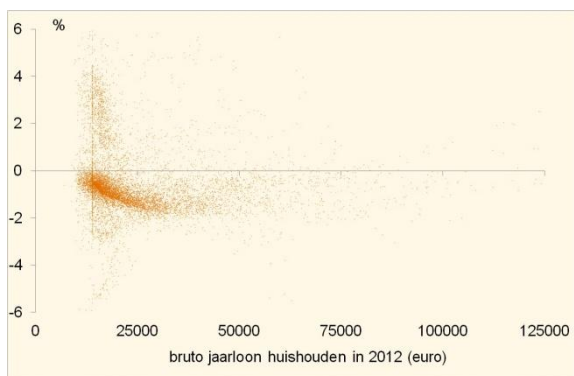
Uitkeringsgerechtigde alleenstaanden

Gepensioneerde tweeverdieners

Gepensioneerde alleenstaanden

³¹ Koopkracht naar huishoudtype en huishoudinkomen, mutaties in % per jaar, 2013-2017.

8.5 Structurele werkgelegenheidseffecten

Tabel 8.7 Structurele effecten arbeidsmarkt

	D66
Werkgelegenheid (a)	1 ½
w.v. fiscaal	¼
sociale zekerheid	1 ¼
AOW-leeftijd	0
Participatie (b)	½
Werkloosheid	- ¾
Productiviteit (c)	0,0

(a) Procentuele toename werkgelegenheid in arbeidsjaren.
(b) Als percentage van de potentiële beroepsbevolking.
(c) Procentuele toename productiviteit.

D66 verlaagt de maximale duur van de WW-uitkering. Fiscale maatregelen zoals de verlaging van de belastingtarieven verlagen de belastingdruk en de beperking van de hypotheekrenteaftrek verhoogt de belastingdruk. De werkgelegenheid in arbeidsjaren neemt in totaal toe met 1½%. De werkloosheid daalt daarbij met ¾%-punt terwijl de participatiegraad met ½% van de potentiële beroepsbevolking stijgt. Het aantal gewerkte uren per werkzame persoon blijft ongeveer gelijk.

D66 verlaagt de maximale duur van de WW-uitkering naar twaalf maanden met recht op een vervolguitering van maximaal zes maanden. De maatregelen leiden tot een toename van de werkgelegenheid met ¾% en een daling van de werkloosheid met ½%-punt.

D66 voert één regeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt in. Het aantal WSW-plaatsen wordt verminderd, maar minder sterk dan volgens de voorgestelde Wet Werken naar Vermogen. Omdat personen die niet meer in aanmerking komen voor een WSW-plaats zich deels zullen terugtrekken van de arbeidsmarkt, betekent dit een daling van de werkgelegenheid. De Wajong wordt beperkt tot volledig en duurzaam arbeidsongeschikte jongeren, en daardoor zullen meer jongeren gaan deelnemen aan de arbeidsmarkt. Verder komen er prikkels voor werkgevers om arbeidsgehandicapten aan te nemen en dat leidt tot een toename van de werkgelegenheid. De maatregelen op het gebied van sociale zekerheid (exclusief WW) verhogen de werkgelegenheid met ½%.

Het programma van D66 leidt tot een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd, maar de verhoging sluit op de lange termijn aan bij het Begrotingsakkoord. Enig flankerend beleid wordt gevoerd in de vorm vouchers voor re-integratie en scholing en een aannamebonus voor ouderen. De maatregelen hebben een gering effect op de werkgelegenheid en op de werkloosheid.

De verhoging van de arbeidskorting, de inkomensafhankelijke combinatiekorting en de verlaging van de belastingtarieven verlagen de belastingdruk en stimuleren daarmee het

arbeidsaanbod en de werkgelegenheid. De beperking van de hypotheekrenteaftrek verhoogt de belastingdruk voor huiseigenaren. De terugsluis via de inkomstenbelasting verlaagt de marginale druk voor werkenden. Daarnaast leiden fiscale lastenverzwaringen, zoals de verhoging van de btw en BPM, tot lastenverzwaring. De kinderbijslag en het kindgebonden budget gaan op in een nieuwe regeling die sterker afhangt van het inkomen. Ook de introductie van een inkomensafhankelijk eigen risico voor zorgkosten verhoogt de effectieve marginale belastingdruk. Dit ontmoedigt de werkgelegenheid. De lasten van werkgevers zijn lager door de verlaging van de WW-premie. Dit heeft een opwaarts effect op de werkgelegenheid. Per saldo leiden de fiscale maatregelen tot een verhoging van de werkgelegenheid met ¼% en een geringe daling van de werkloosheid.

Op lange termijn daalt de werkloosheid met ¾%-punt. De WW-maatregelen leiden tot een daling met ½%-punt, terwijl de maatregelen op fiscaal gebied een kleine bijdrage leveren aan de verlaging van de werkloosheid.

8.6 Houdbaarheid overheidsfinanciën

D66 verbetert de houdbaarheid met 3,3% bbp. Een groot deel hiervan komt door de ex-ante verbetering van het EMU-saldo in 2017. Om een aantal redenen is het effect op houdbaarheid van het D66-pakket groter. Voor een aantal maatregelen, zoals de ombuigingen in de sociale zekerheid en zorg en verlaging van de inkomstenbelasting is de opbrengst op lange termijn groter dan in 2017. Bij de sociale zekerheid nemen de collectieve uitgaven geleidelijk af door één nieuwe regeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt, en het verlagen van de AOW-uitkering. Ook voor een aantal maatregelen in de sfeer van bereikbaarheid, zoals investeren in kilometerbeprijzing, zijn de investeringskosten op korte termijn groot. Ten slotte zorgt de toename van de werkgelegenheid, vooral door hervorming van de ontslagbescherming, voor een inverdieneffect waardoor de houdbaarheid met 0,4% bbp verbetert.

D66 bouwt de dubbele heffingskorting in het referentieminimumloon van de AOW af en verlaagt daarmee de AOW-uitkering. Mensen met een klein of zonder aanvullend pensioen zullen hiervoor compensatie ontvangen. Hierdoor verbetert de houdbaarheid met 0,4% bbp. D66 zet in op verdere beperking van de hypotheekrenteaftrek. Door de budgettaire opbrengst hiervan, die in de loop van de tijd geleidelijk toeneemt, verbetert de houdbaarheid met 0,2% bbp. Hierbij is rekening gehouden met een negatief effect van de woningmarktmaatregelen op de werkgelegenheid. De opbrengst van de beperking van de hypotheekrenteaftrek wordt door D66 aangewend voor lastenverlichting, waarmee het positieve effect op de houdbaarheid ongedaan wordt gemaakt.

De maatregelen in de zorg leiden tot een bezuiniging van 0,8% bbp in 2017. Grote maatregelen binnen de langdurige zorg zijn het afschaffen van de vergoeding voor huishoudelijke verzorging en het overhevelen van een deel van de zorg van de AWBZ naar de WMO. Voor de curatieve zorg zet D66 in op een extra volumereductie voor ziekenhuizen en introduceert zij een inkomensafhankelijk eigen risico. De structurele opbrengst van deze maatregelen is groter dan in 2017, omdat er in 2040 meer ouderen zijn die een beroep zullen

doen op collectief gefinancierde zorg. Dit vergrijzingseffect is vooral belangrijk in de langdurige zorg, die bij D66 goed is voor de helft van het ombuigingsbedrag.

Door het D66-programma slaat het houdbaarheidstekort om in een overschot van 2,2% bbp. Dit betekent dat geld gereserveerd wordt om in de toekomst negatieve schokken op te kunnen vangen, of voor toekomstige intensiveringen of lastenverlichting.

Tabel 8.8 Houdbaarheid, effect van beleidspakket D66

	% bbp	Mld euro
Houdbaarheid basispad	-1,1	-7
Verbetering	3,3	21
Stand incl. verbetering	2,2	14
Verbetering houdbaarheid, binnen de kabinetsperiode en structurele effecten		
Ex-ante EMU-saldo 2017	2,1	14
Effecten na 2017	1,1	7
Verbetering houdbaarheid, selectie van beleidsdossiers		
AOW en pensioenen	0,4	2
Woningmarkt	0,2	1
Zorg	1,1	7

8.7 Energie en klimaat

D66 intensificeert het beleid ten aanzien van hernieuwbare energie. Hierdoor neemt het aandeel hernieuwbare energie toe tot 16%, zodat de EU-verplichting voor het aandeel hernieuwbare energie (14% in 2020) ruimschoots wordt gerealiseerd. Daarnaast intensificeert D66 het energiebesparingsbeleid voor de gebouwde omgeving, het verkeer en de industrie.

Door het maatregelpakket van D66 neemt de emissie van broeikasgassen af met 31 Mton, waarvan 6 Mton in de niet-ETS sectoren. Het pakket heeft geen effect op de realisatie van de EU-brede taakstelling voor de ETS sectoren. Voor de ETS sector geldt namelijk een plafond voor alle bedrijven in de EU gezamenlijk. Minder emissie in Nederland geeft bedrijven in andere EU-landen daardoor meer emissieruimte. Een individuele lidstaat kan het EU-brede emissieplafond voor de ETS niet veranderen.

Tabel 8.9 Hernieuwbare energie en broeikasgassen, effecten van beleidspakket D66 t.o.v. het basispad

Toename hernieuwbare energie	Reductie van broeikasgassen			
	Totaal	Niet-ETS sector	ETS-sector	
aandeel in eindegebruik in %- punten	in Mton CO ₂ -equivalentie			
Nederland totaal	7	31	6	25
w.v. hernieuwbare energie		23	2	21
energiesector		0	0	0
gebouwde omgeving		4	2	2
verkeer		2	2	0
industrie		2	0	1
landbouw		0	0	1
overig		0	0	0

Door afronding kunnen optellingen van subtotalen 1 Mton afwijken van het totaal.

In het basispad bedraagt het aandeel hernieuwbare energie 9% in 2020.

De emissie in de niet-ETS sector is de emissie die niet onder het Europese emissiehandelssysteem valt: vooral gebouwde omgeving, landbouw en verkeer. In het basispad is de emissie van broeikasgassen in de niet-ETS-sector in 2020 geraamd op 99 (92-108) Mton CO₂-eq. De Europese taakstelling voor de Nederlandse niet-ETS-sector is nog niet vastgesteld, maar zal waarschijnlijk uitkomen op 105 Mton CO₂-eq.

De emissies in de ETS-sector vallen onder het Europese emissiehandelssysteem. Dit betreft vooral de industrie en de energiesector.

De vermindering van broeikasgasemissies wordt grotendeels verklaard door de toename van het aandeel hernieuwbare energie, waardoor minder inzet van fossiele energie nodig is. De maatregelen die hier vooral aan bijdragen zijn:

- Een ruime verdubbeling van de beschikbare middelen voor stimulering van hernieuwbare energie via de SDE+.
- Het verplicht meestoken van biomassa (20%) in kolencentrales.
- Het vaststellen van de structuurvisie van wind op land. Verondersteld is dat hierdoor het te realiseren potentieel toeneemt van 4000 MW naar 6000 MW wind op land.
- Het tot 14% bijmengen van biobrandstoffen in motorbrandstoffen.
- Andere opties voor hernieuwbare energie, gericht op het bereiken van de ambitie van D66 om te komen tot een aandeel van 16% hernieuwbare energie in 2020.

Daarnaast verminderen de broeikasgasemissies als gevolg van energiebesparingsmaatregelen, waaronder het verlengen en beter handhaven van een verplichting tot het nemen van energiebesparingsmaatregelen met een terugverdientijd korter dan 7 jaar bij de utiliteitsbouw en de industrie op basis van de wet Milieubeheer, en de verplichting voor de sociale huursector om woningen te verbeteren tot minimaal label B in 2020. Bij het verkeer verminderen de broeikasgasemissies door de maatregelen die zijn beschreven bij het thema Bereikbaarheid, zoals de kilometerheffing.

D66 reduceert broeikasgassen en verhoogt het percentage hernieuwbare energie door de uitgaven voor energie en klimaat met 1,5 mld euro in 2020 te verhogen. Tegelijkertijd

verhoogt D66 de belastingen op energie en klimaat met 2,1 mld euro, waardoor de prikkel om broeikasgassen te reduceren verder toeneemt, en maakt D66 de belastingen voor verkeer en vervoer afhankelijk van het aantal kilometers.

8.8 Zorg

Bij de **langdurige zorg** wordt de uitvoering van zowel de intramurale, als de extramurale AWBZ, met uitzondering van de langdurige GGZ, overgeheveld naar gemeenten. De aanspraken krijgen de vorm van een voorziening in plaats van een verzekerd recht. Dat wil ook zeggen dat uitvoering van de AWBZ door zorgverzekeraars (UAZ) niet doorgaat. D66 accepteert dat de zorg in de gemeente anders wordt ingevuld dan in de andere gemeente. Mede door het voorzieningenkarakter kunnen gemeenten meer maatwerk leveren, in combinatie met een aanvullende taakstelling op de WMO levert dit een besparing op van 1,6 mld euro.

Daarnaast beperkt D66 de aanspraken bij de persoonlijke verzorging en de begeleiding door het verhogen van de norm voor gebruikelijke zorg van 60 naar 90 minuten per week. De huishoudelijke verzorging wordt afgeschaft, voor 50% van de gevallen wordt dit gecompenseerd. Het beperken van het aantal zorguren voor deze drie functies levert een besparing op van 1,2 mld euro.

Daarnaast gaat de eigen bijdrage AWBZ voor mensen met een vermogen omhoog. Zij gaan maximaal 90% van de zorgkosten zelf betalen. Dit levert 0,2 mld euro op. D66 verzacht de bezuinigingen op het PGB. Dit betekent een intensivering van 0,2 mld euro. Daarnaast stelt D66 0,1 mld euro binnen de WMO beschikbaar voor extra wijkverpleegkundigen.

De D66 wil de marktwerking in de **curatieve zorg** verder uitwerken langs de lijnen zoals beschreven in het rapport van de Task Force zorg. Het doel van deze maatregelen is dat zorgverzekeraars hun zorginkoop versterken en dat de zorg doelmatiger wordt. Hierbij worden het macrobeheersingsinstrument (MBI) en het specialistenbudget sterker ingezet om de groei in het volume in de ziekenhuiszorg terug te dringen van 2,5% naar 2%. Enkele specifieke maatregelen hierbij zijn dat D66 het aantal spoedeisende-hulpafdelingen wil beperken en een aantal prijsmaatregelen treft op het gebied van het no-show-beleid en het harmoniseren van de duur van de specialistenopleiding naar EU-maatstaven. Door deze maatregelen wordt 0,8 mld euro bespaard in 2017 en structureel 1,3 mld euro.

Met pakketmaatregelen wordt 0,5 mld euro bespaard. Via een strenger beleid bij toelating van nieuwe technologie, het verplaatsen van de restitutiepolissen naar de aanvullende verzekering en enkele pakketaanpassingen bespaart D66 op de kosten van het basispakket in de curatieve zorg. D66 wil daarnaast de honoraria van medisch specialisten met 0,1 mld euro beperken.

D66 kiest voor een inkomensafhankelijk **eigen risico** van gemiddeld 500 euro, waarbij voor lage inkomens het eigen risico gehandhaafd blijft op het huidige niveau. Hierdoor wordt inclusief de extra administratiekosten 0,8 mld omgebogen. Daarnaast wordt een eigen bijdrage van 25% van de kosten ingevoerd voor het bezoek aan de huisartsenpost. Dit levert nog 0,1 mld euro aan collectieve opbrengsten op.

De **werkgelegenheid** in de zorg, publiek en privaat, groeit in de periode 2013-2017 met 95.000 arbeidsjaren. Dat is 45.000 minder dan in het basispad.

8.9 Onderwijs

D66 intensificeert 2,2 mld euro op onderwijs en buigt 0,5 mld euro om. Per saldo komt dit neer op een netto intensivering van 1,7 mld euro.

De extra middelen gaan vooral naar scholing van leraren (0,4 mld euro), voor- en vroegschoolse educatie (0,2 mld euro), een verhoging van salarissen voor onderwijspersoneel en schoolleiders (0,2 mld euro) en prestatiebeloning in het onderwijs (0,2 mld euro). In het hoger onderwijs investeert D66 in een verlenging van de onderwijstijd (0,3 mld euro), kwaliteitsverbetering (0,0 mld euro in 2017 en 0,7 mld euro structureel vanaf 2035), excellentie (0,1 mld euro) en wordt het instellingscollegegeld voor tweede studies (0,1 mld euro) en de collegegeldverhoging voor langstudeerders afgeschaft (0,1 mld euro). Op het terrein van wetenschap investeert D66 in fundamenteel onderzoek door extra middelen beschikbaar te stellen voor NWO, onderzoeksfaciliteiten en succesvolle projecten van universiteiten en kennisinstellingen (totaal 0,3 mld euro). Daarnaast wordt ingezet op extra taal en rekenen voor achterstandsl leerlingen (0,1 mld euro), de aanpak van voortijdig schoolverlaten door middel van intensieve begeleiding en financiële prikkels (0,1 mld euro), mentoring van startende docenten (0,1 mld euro) en een uitbreiding van de Inspectie van het Onderwijs (0,1 mld euro).

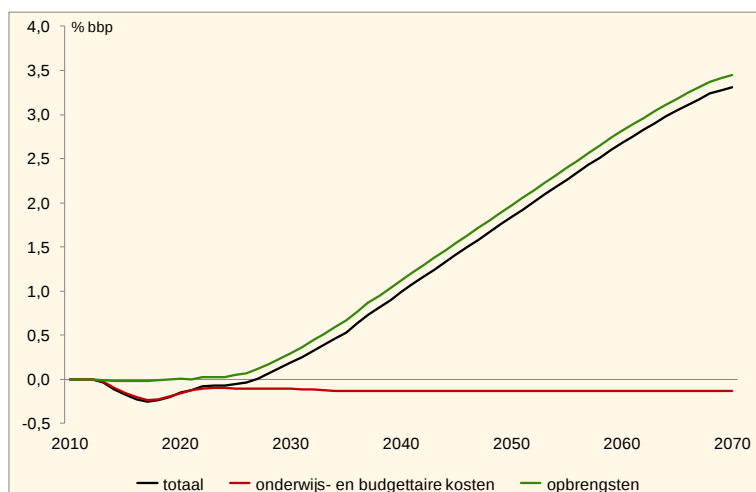
De belangrijkste ombuiging betreft de introductie van het sociaal leenstelsel in het hoger onderwijs, waarbij de basisbeurs in zowel de bachelor- als de masterfase wordt vervangen door een lening. Deze maatregel geldt alleen voor nieuwe gevallen (0,1 mld euro in 2017 en 0,8 mld euro structureel vanaf 2035). Daarnaast buigt D66 om door het afschaffen van gratis schoolboeken (0,2 mld euro), de fusieprikkels voor scholen in krimpgebieden (0,2 mld euro) en het afschaffen van maatschappelijke stages (0,1 mld euro).

In de institutionele sfeer wil D66 prestatiebekostiging in het primair en voortgezet onderwijs invoeren. De eindtoets basisonderwijs wordt verplicht. Ook wil D66 toegankelijke informatie verschaffen over de kwaliteit van basisscholen aan ouders van leerlingen met een lage sociaaleconomische achtergrond.

Van het totaal aan maatregelen valt 1,4 mld euro in de categorie kansrijk, geheel bestaande uit intensiveringen. Het welvaartseffect van de introductie van het sociaal leenstelsel in de bachelor- en masterfase van het hoger onderwijs is onbekend. Deze maatregel zorgt voor een financieringsschuif tussen publieke en private middelen en een (beperkte) daling van de deelname aan het hoger onderwijs.

Figuur 8.2 presenteert het netto lange-termijn bbp-effect van het pakket aan kansrijke maatregelen van D66 (inclusief de invoering van het sociaal leenstelsel).

Figuur 8.2 Effect van onderwijsmaatregelen D66 op bbp

De kostenlijn geeft de budgettaire effecten en de onderwijskosten weer. De opbrengstenlijn betreft zowel de stijging van de arbeidsproductiviteit als het arbeidsaanbodeffect. Het totale (netto) effect is de som van de opbrengstenlijn en de kostenlijn.

Op lange termijn leidt het onderwijspakket van D66 tot een structurele stijging van het bbp met 3,5% ten opzichte van het basispad. Deze stijging wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de inzet op prestatiebekostiging, prestatiebeloning, scholing van leraren en voor- en vroegschoolse educatie. De eerste twee vereisen relatief weinig middelen waarmee op korte termijn een grote groep leerlingen bereikt kan worden. De laatste heeft relatief sterke effecten op een kleinere doelgroep. Aangezien deze middelen worden ingezet op jonge leerlingen, duurt het langer voordat de baten van deze maatregel gerealiseerd worden.

8.10 Innovatie

D66 intensificeert 0,5 mld euro op innovatie en buigt 0,6 mld euro om. Per saldo komt dit neer op een ombuiging van 0,1 mld euro. De voorgestelde beleidswijzigingen zijn met een quick-scan beoordeeld op het effect op de welvaart. Hoofdstuk 14 geeft een algemene toelichting op de aanpak die gevolgd is bij het evalueren van innovatiemaatregelen.

Van het extra geld dat naar innovatie gaat, heeft 0,4 mld euro een onbekend effect op de welvaart. Het betreft hier een nieuwe fiscale aftrekpost voor investeerders in durfkapitaal. De intensivering van 0,2 mld euro op de tki uit het topsectorenbeleid is niet-kansrijk. Het afschaffen van de innovatiebox levert een bezuiniging op van 0,6 mld euro. Deze maatregel is kansrijk.

De beleidsveranderingen van D66 zijn als geheel kansrijk voor de welvaart.

8.11 Woningmarkt

Maatregelen

Het woningmarktpakket van D66 richt zich voornamelijk op de fiscale behandeling van de eigen woning. De voorgenomen beperking van de hypotheekrenteaftrek tot annuïtaire hypotheek wordt anders dan in het Lenteakkoord ook van toepassing voor huishoudens die reeds een hypotheek hebben. D66 roept een overgangsregeling in het leven om deze huishoudens in de gelegenheid te stellen hun financiële arrangementen aan te passen. Ter compensatie van de kosten die hiermee gepaard gaan, stelt D66 in 2015 en 2016 0,1 mld euro beschikbaar. D66 beperkt de hypotheekrenteaftrek verder door het maximale tarief waartegen deze mag worden afgetrokken, in 22 jaar te beperken van 52% naar 30%. Ook het tarief van het eigenwoningforfait wordt beperkt.³² Nadat het nieuwe tarief van 30% is bereikt, wordt de eigen woning budgetneutraal overgeheveld van box 1 naar box 3 van de inkomstenbelasting. Ten slotte schaft D66 de overdrachtsbelasting met ingang van 2013 af voor starters. Vanaf 2017 wordt ook de overdrachtsbelasting voor doorstromers geleidelijk afgeschaft, hetgeen rond 2032 is voltooid.

Op de huurmarkt neemt D66 verschillende maatregelen om de huurtoeslag te versoberen, zoals het verhogen van de normhuur en het verlagen van de huurtoeslag tot aan de aftoppingsgrens. Hiermee bespaart D66 circa 0,3 mld euro.

D66 voorziet in enkele stimuleringsregelingen voor energiebesparing in zowel de koop- als de huursector. In de huursector roept D66 voor dit doel een voorfinancieringsfonds voor woningcorporaties in het leven. Voor particulieren introduceert D66 een energiebesparingsfonds. Ook introduceert D66 een fiscale stimulans voor binnenstedelijke verdichting. Deze maatregelen leiden tot extra aanbod van woningdiensten. Het gaat hier niet zo zeer om meer woningen, maar om een kwalitatief beter aanbod van woningen.

Ten slotte voert D66 een openruimteheffing in met een opbrengst van 0,2 mld euro. Het effect van deze heffing zal regionaal verschillen: grond is in dunbevolkte gebieden goedkoper. Als de heffing in heel Nederland gelijk is, dan heeft deze een grotere impact op de kosten van het bouwen in een dunbevolkt gebied dan in bijvoorbeeld de Randstad. Daarnaast hebben woningen in dunbevolkte gebieden in de regel een grotere oppervlakte, wat dit effect versterkt.

Effecten

De effecten van deze maatregelen zijn samengevat in de tabel 8.10.

³² D66 sluit de budgettaire opbrengst van de beperking van de hypotheekrenteaftrek via de inkomstenbelasting en de overdrachtsbelasting terug. De terugsluis via de inkomstenbelasting is geen woningmarktmaatregel en is als zodanig hier niet meegenomen bij de analyse van de woningmarkteffecten.

Tabel 8.10 Woningmarkt, effecten van beleidspakket D66

	2017	structureel
	%bbp	
Welvaartswinst		0,1
EMU-saldo		0,2
	verschil met basispad in %	
Prijs koopwoningen	-3,4	-0,7
Netto huur	1,3	1,3
Consumptie koopwoningen		-0,5
Consumptie huurwoningen		0,0
	% huurwaarde	
Koopsector subsidiepercentage		15,5

De versoering van de huurtoeslag heeft een beperkte invloed op de structurele hoogte van de netto woninghuren. De beperking van de hypotheekrenteaftrek gaat wat sneller dan is voorzien in het basispad. De plannen van D66 hebben daardoor op de korte termijn een drukkend effect op de koopwoningprijzen. Omdat de beperking van de fiscale subsidiëring van de eigen woning ook structureel wat verder gaat dan in het basispad - het subsidiepercentage op koopwoningen daalt door de maatregelen van D66 structureel van 16,6% naar 15,5% - is ook sprake van een drukkend effect op woningprijzen op lange termijn.

Op zowel de koop- als de huurmarkt worden enige inefficiënties weggenomen. Het eindbeeld van het woningmarktpakket van D66 genereert daardoor ten opzichte van het basispad een bescheiden welvaartswinst van 0,1% bbp. Het pakket leidt tot een budgettair voordeel van structureel 0,2% bbp (1,1 mld euro).³³

8.12 Bereikbaarheid

- D66 verruimt de werkkostenregeling zodat woon-werkverkeer met het ov weer onbelast vergoed kan worden.
- D66 bezuinigt in de periode 2013-2017 3,5 mld euro op de aanleg van wegen.
- D66 voert een kilometerheffing voor personenauto's en bestelwagens in van 5 cent per kilometer. Deze heffing wordt gedifferentieerd naar tijd, plaats en milieukeurmerken. De wegenbelasting (mrb, rijksdeel) en 50% van de bpm worden afgeschaft. Het gemiddelde tarief is zodanig gekozen dat deze maatregel structureel neutraal is voor het EMU-saldo.

³³ Dit bedrag is exclusief de terugsluis van de fiscale opbrengsten van de maatregelen via een verlaging van de inkomstenbelasting ter grootte van 1,8 mld euro in 2040.

- Voor vrachtwagens wordt een kilometerheffing ingevoerd met een tarief van 15 ct/km. De investeringskosten worden betaald door de overheid. De mrb en het eurovignet voor vrachtwagens worden afgeschaft.
- Tevens wordt er een congestieheffing van 11 ct/km voor al het verkeer geheven.
- D66 wijzigt de tariefstructuur van de bpm waardoor over vervuilende auto's meer aanschafbelasting dient te worden betaald. De structurele opbrengst is gelijk aan 0,2 mld euro per jaar vanaf 2013. Hierdoor wordt de gemiddelde auto ten opzichte van het basispad in aanschaf ca 300 euro³⁴ duurder in 2020.
- De bijtelling van leaseauto's wordt naast de CO₂-uitstoot ook gekoppeld aan het aantal privékilometers of privégebruik dat met de auto wordt gereden. Deze maatregel geschiedt EMU-saldo neutraal.
- D66 draait de snelheidsverhoging op de ringwegen rond steden terug.
- D66 investeert 0,4 mld euro in extra (regionaal) spoor en onderhoud in de periode 2013-2017.
- D66 zet de ov-studentenkaart om in een trajectkaart.

Tabel 8.11 Bereikbaarheid, effecten van beleidspakket D66

Effect in 2020 t.o.v. het basispad (a)	
Verkeerseffecten	mutaties in %
Autogebruik	-15
OV-gebruik	5
Files op snelwegen	-47
Bereikbaarheidsbaten	mutaties in mld euro per jaar
Reistijdbaten weg/ov (b)	0,61
Baten extra gebruik weg/ov (c)	-0,37

(a) Zie voor een toelichting op de gehanteerde begrippen hoofdstuk 15.
 (b) De reistijdbaten zijn het welvaartseffect van kortere reistijden of kortere routes.
 (c) Als reizen met de auto of het ov duurder wordt, zullen mensen minder gaan reizen. Het betreft de welvaartseffecten hiervan.

Het autogebruik neemt bij D66 af met 15%. Dit komt bijna volledig door de kilometerheffing voor personenauto's en bestelwagens.

Het ov-gebruik neemt toe met 5%. Dit komt doordat automobilisten door de kilometerheffing vaker met het ov zullen reizen en door het weer onbelast vergoeden van het woon-werkverkeer met het ov. Het omzetten van de ov-studentenkaart in een trajectkaart zorgt weer voor minder ov-gebruik.

Het aantal files neemt af, met 47%. De belangrijkste oorzaken zijn de congestieheffing en de kilometerheffing voor personenauto's, bestelwagens en vrachtwagens. Daartegenover staat dat de bezuiniging op de aanleg van wegen de filedruk (beperkt) doet toenemen.

De reistijdbaten weg/ov nemen per saldo toe met 0,61 mld euro per jaar. De belangrijkste verbetering in reistijdbaten komt door de kilometerheffing voor personenauto's en bestelwagens, gevolgd door de congestieheffing. De bezuinigingen op de aanleg van wegen verkleinen weer de reistijdbaten.

³⁴ Onder de aanname van 0,6 mln verkochte nieuwe personenauto's per jaar.

De afname van de baten voor het gebruik weg/ov met 0,37 mln ontstaat vooral door invoering van de kilometerheffing. Door de invoering maken de mensen minder gebruik van de auto. Daarnaast heeft het omzetten van de ov-studentenkaart een kleine afname in de baten voor het ov-gebruik tot gevolg.

In totaal nemen de bereikbaarheidsbaten toe met 0,24 mld euro per jaar.

8.13 Natuur

Algemeen beeld

D66 wil meer gebruik maken van de mogelijkheden die ruimtelijke ordening biedt om natuur- en landschapsdoelen te bereiken. Daarbij hebben zowel Rijk als provincies een taak, maar de regie ligt bij het rijk. De partij trekt extra middelen uit voor het beheer van bestaande natuur en voor de inrichting en de uitbreiding van de oorspronkelijke Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Ook wil D66 extra middelen besteden aan de natuur buiten de EHS. Door het maatregelpakket van D66 verbetert de biodiversiteit met 10 tot 15 procentpunten en gaat de belevingswaarde van natuur en landschap duidelijk vooruit.

Tabel 8.12 Natuur, effecten in 2020 van beleidspakket D66 t.o.v. het basispad

Categorie	Effect t.o.v. basispad
Biodiversiteit: alle (VHR)-doelsoorten (%-punten)	+10 tot 15
Belevingswaarde natuur en landschap	++
Uitgaven overheid in mld euro	+0,35
De biodiversiteit is weergegeven in klassen %-punten ten opzichte van het basispad. In het basispad worden in 2020 ruim 50% van alle doelsoorten en ruim 60% van alle doelsoorten uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen (VHR) duurzaam behouden. De resultaten laten geen verschil zien tussen alle doelsoorten en de doelsoorten van de VHR.	
De belevingswaarde is gecategoriseerd in een vijftal klassen ten opzichte van het basispad (--: duidelijke achteruitgang, -: enige achteruitgang, 0: situatie vergelijkbaar met basispad, +: enige vooruitgang, ++: duidelijke vooruitgang).	

Belangrijkste maatregelen

- Extra 0,2 mld euro voor verwerving en inrichting van EHS-gronden;
- Extra 0,1 mld euro voor programmatische aanpak biodiversiteit buiten de EHS;
- Openruimte heffing.

Effecten op biodiversiteit

Met het maatregelpakket streeft D66 naar behoud en herstel van bestaande natuurgebieden en naar een optimalisatie van de EHS. Naast de extra middelen voor de aankoop, de inrichting en het beheer van natuurgebieden, zet D66 hiertoe 8.000 ha ruilgrond in. Deze gronden zijn in het verleden door de overheid gekocht om via kavelruil prioritaire knelpunten in de EHS te dichten en zijn nu nog in agrarisch gebruik. Over de inzet van deze grond is op dit moment nog geen besluit genomen. Inzet van deze extra ruilgronden en extra financiële middelen bespoedigen de realisatie van de EHS, omdat hierdoor niet eerst, zoals bij het grond-voor-grond-principe, ruil- en natuurgronden verkocht hoeven te worden voordat met de inrichting of de uitbreiding van de EHS kan worden begonnen. Dit heeft een positief effect op de biodiversiteit. Daarnaast is er voldoende geld beschikbaar voor het

uitvoeren van regulier beheer buiten de EHS en schenkt D66 extra aandacht aan de soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijnen die hun leefgebied buiten de EHS hebben. Dit voorkomt dat de biodiversiteit hier achteruitgaat. Uitbreiding van natuurgebieden vindt plaats op een wijze die maximaal bijdraagt aan de oplossing van verdrogingsproblemen in die gebieden. Ook reserveert het D66-programma extra geld voor andere anti-verdrogingsmaatregelen en voor agrarisch natuurbeheer rond de EHS om verdroging tegen te gaan. De biodiversiteit neemt met 10 tot 15 procentpunten toe. D66 stelt vanaf 2013 heffingen in op kunstmest, en vanaf 2017 komt er ook een heffing op bestrijdingsmiddelen en gaat de btw op vlees omhoog. De lastenverzwaringen voor de landbouw die hieruit voortvloeien (0,24 mld euro), wil D66 onder andere compenseren door subsidiëring van duurzame vormen van mestverwerking en, vanaf 2017 en parallel aan de heffing op bestrijdingsmiddelen, door uitbreiding van fiscale regelingen zoals de milieu-investeringsaftrek (totaal 0,3 mld euro).

Effecten op belevingswaarde van natuur en landschap

De investeringen in de uitbreiding van de EHS, gecombineerd met de investeringen in het landschapsbeheer en het agrarisch natuurbeheer, zorgen voor het behoud en een versterking van het groene karakter van het landelijk gebied. Ook stelt D66 middelen beschikbaar voor het onderhoud van circa 75% van de opgaande begroeiing zoals houtwallen en singels in particulier bezit in het buitengebied. Al deze maatregelen komen de belevingswaarde van natuur en landschap ten goede. Daarnaast stimuleert D66 het binnenstedelijk bouwen en de herstructurering van bedrijventerreinen en kantoorgebouwen, door dit fiscaal aantrekkelijk te maken. D66 maakt bebouwing van het open gebied duurder door een openruimteheffing. Tezamen verlagen deze maatregelen de druk om te bouwen in open gebied. Ook dit heeft een positief effect op de belevingswaarde.

De verkiezingsprogramma's 2012 laten zien welke keuzes politieke partijen maken voor de jaren 2013-2017. De programma's tonen aan dat er echt iets te kiezen valt voor de komende kabinetsperiode. Hoe gaan we na de economische crisis de overheidsfinanciën weer op orde brengen en hoe snel? Verhogen we de AOW-leeftijd en beperken we de aftrek van de hypotheekrente, of juist niet? Hoe verminderen we de filedruk? Willen we klimaatverandering aanpakken en zo ja, hoe dan? Is het de moeite waarde om meer geld uit te geven aan onderwijs of innovatie? Hoeveel trekken we uit voor natuur? Hoe kunnen we de woningmarkt beter laten functioneren? Hoe gaan we om met de stijging van de kosten van de zorg?

In de aanloop naar de verkiezingen van 12 september 2012 hebben tien politieke partijen - VVD, PvdA, PVV, CDA, SP, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP, DPK - gevraagd om een analyse van hun verkiezingsprogramma's. Het CPB heeft de economische effecten geanalyseerd, het PBL de effecten op milieu.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau (CPB)
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
(070) 338 33 80 | www.cpb.nl | info@cpb.nl

Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
Postbus 30314 | 2500 GH Den Haag
(070) 328 87 00 | www.pbl.nl | info@pbl.nl

Gedrukt door:
De Swart BV
Postbus 53184 | 2505 AD Den Haag
(070) 308 21 21 | www.kds.nl | info@kds.nl

Foto omslag: GPD | Stephanie Versteeg

Augustus 2012 | ISBN 978-90-5833-559-3

